



Tarımımız ve tohumculuk kanunu

→ **Prof. Dr. Hasan Hüseyin GEÇİT**

A. Ü. Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü Öğretim Üyesi

Türkiye, 20 milyondan fazla nüfusu tarımla uğraşan, kendi kendini beslemeye çalışan bir tarım ülkesidir. Son yıllarda köylerden şehirlere önemli ölçüde göç olmuş, şehirlerimizde hızla artan nüfus, hızlı şehirleşme önemli sorunlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Köylerimizde yaşayan nüfus önemli ölçüde azalmış, küçük yerleşim yerlerimiz adeta boşalmıştır. Bu duruma rağmen, halen tarımla uğraşan nüfusumuz dünyaya göre oldukça yüksektir.

Bu kadar fazla nüfusumuz tarımla uğraşır görünmesine,

26 milyon hektar alanımızı işlenmesine rağmen 70 milyon insanımızın karnını doyurmakta zorlanıyoruz. Bu kadar işlenen alanımıza karşılık nüfusumuzu daha iyi besleyebilmek, için üretimimizi artırılması gereklidir. Nüfus artışı ve yaşam seviyesindeki yükselişi karşılayacak kadar üretim artırılamaz ise besin maddesi yönünden dışarıya bağımlı hale geliriz, yaşam düzeyi düşer ya da son çare olarak nüfusun azaltılması gerekir. Bu üç yolda acımasızdır, yaşayanları zor duruma düşürür ve huzurlu yaşamı ortadan kaldırır. Ne kadar gizlenmeye çalışılsa da dünyadaki soğuk ve sıcak çatışmaların en önemli nedenlerinden birisi besin maddesi paylaşımıdır.

Üretimin artırılması için, üretim alanlarını artırmak, ya da birim alandan elde edilen verimi artırmaktan başka çare yoktur. Üretim alanlarının artırılması dünyanın birçok ülkesinde özellikle ülkemizde pek mümkün değildir. Çünkü işlenebilecek alanların üst sınırına gelinmiş, hatta aşılmıştır. Ülkemizde işlenen alanların artırılması değil aksine azaltılması gerekmektedir. Bu nedenle toplam işlenen alanlarımız 1980'li yıllarda 28.5 milyon hektarlara kadar ulaşmış iken son verilere göre 26 milyon hektarın altına düş-

müştür. Son 25 yıl içerisinde toplam işlenen alanımız 2.5 milyon hektar kadar azalmıştır. Bu toplam işlenen alanlarımızın yaklaşık % 9 kadardır. Dünyanın birçok ülkesinde, özellikle ülkemizde ekim alanlarını artırarak tarımsal üretimi artırma imkânı yoktur. Zaten bu yolla üretim artışı 1960'lı yıllardan sonra dünyada fazla uygulanan bir yol da değildir.

Günümüzde tarımsal üretimi artırmanın; ilk akla gelen, en kolay, en etkili ve tek yolu; birim alandan, birim zamanda, kuru madde olarak elde edilen ürünün miktarını ve kalitesini artırmaktır.

Birim alandan elde edilen ürünün miktar ve kalitesini belirleyen faktörlerin en önemlilerinden birisi hiç şüphesiz tohumluktur. Tohumluk; bitkisel üretimin temelini teşkil eden, yapılan tarımın ismini ve yapılacak tüm işlerin esasını ve üretimdeki karlılığın temelini oluşturan ana girdidir.

Tohumluğun verim ve kaliteyi belirleyen faktörler içerisinde değiştirilmesinin kolay ve tohumlukta yapılan hatanın telafisinin çok zor hatta imkânsız olması, önemini daha da artırmaktadır. Bitkisel üretimde bölge için uygun çeşidin kaliteli tohumluğu kullanılmadığı zaman üretimde başarılı olmak mümkün değildir.

Bölge için uygun çeşidin kullanılmaması, verimi önemli ölçüde düşürürken, bölge için uygun çeşidin kaliteli tohumluğunun kullanılması, kendine döllen bitkilerde verimi % 20-30, yabancı döllen bitkilerde, melez azmanlığından yararlanıldığı zaman 4 - 5 katına kadar artırmaktadır.

Bazılarını saymaya çalıştığımız nedenlerle; bitkisel üretimin temelini, ana girdisini tohumluk oluşturur, temel ve ana girdi ile ilgili kanunda, yani TOHUMCULUK KANUNU da şüphesiz ki bitkisel üretimin en önemli kanunu yani ana yasasıdır.

Tohumculukla ilgili işler, Yeni tohumluk yasasından önce 1963 yılında çıkarılmış olan "TOHURLUKLARIN TESCİL, KONTROL VE SERTİFİKASYONU HAKKINDA KANUN"a göre yürütülmüştür. Zamanına göre çok iyi hazırlanmış olan bu kanun geçen zaman içerisinde ihtiyaçlara ve tohumculukta ortaya çıkan yeni oluşumlara cevap veremez hale gelmiş, yeni ihtiyaçlara göre çıkartılan birçok yönetmelik, tamim ve benzeri işlemlerle değişikliklere maruz kalmış, yinede günümüzün ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmıştır. Çoğu yerinde dilinin anlaşılmasında bile güçlükler ortaya çıkmıştır.

Tohumculuk konusunda günümüz ihtiyaçlarını karşıla-

yacak bir kanuna ihtiyaç duyulmuş ve bunun için 1999 yılında hazırlıklarına başlanan tohumculuk kanunu mecliste kabul edilerek 08.11.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tohumculuk kanunu yürürlüğe girmeden önce ve yürürlüğe girdikten sonra birçok maddelerine, çeşitli çevreler tarafından karşı çıkmış, kanun çeşitli yönleriyle eleştirilmiştir.

Yeni çıkan bir kanunun tüm yönleriyle doğru, ilgili tüm tarafları memnun etmesi beklenemez. Ancak yeni kanun tohumculuk yönünden büyük bir eksikliği, büyük bir açığı kapatmıştır. Çıkartılması gerekli, hatta çıkartılmakta gecikmiş bir kanundur.

Tohumculuk yasasının olumlu, olumsuz ve eksik yönlerine geçmeden önce yasanın durumunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak tarımımızın genelini ilgilendiren bazı önemli noktaları özetlemek yararlı olacaktır.

1. Dünyada ve ülkemizdeki toplam karasal alan ve bu karasal alan içerisinde bitkisel üretim yapmak amacı ile işlenen alanların durumuna bir göz atacak olursak (birimleri 1 000 ha);

Ülkemizde, dünyaya göre $(33.8/11.8) = 2.86$ kat daha fazla toprağımızı işlememize, topraklarımızı dünyaya göre

	Dünyada	%	Türkiye'de	%
Karalar alanı	13 004 397		76 963	
Tarımda kullanılan alan	4 973 406		39 180	
İşlenen alan	1 540 572	11.8	26 013	33.8

2.86 kat daha fazla sömürme-mize karşılık yeterli besin maddesi üretimini yapamıyoruz. Dünyada toplam işlenen alanın $26\,013/1\,540\,572 = \%1.7$ 'si, ülkemizde bulunurken, dünya nüfusunun $7\,000\,000\,000 / 70\,000\,000 = \%1$ 'i ni oluşturan nüfusumuzu beslemekte zorlanıyor. Çoğu zaman besin maddesi ithal etmek mecburiyetinde kalıyoruz.

İşlenen alanlarımızın karasal alan içerisindeki payını dünyadaki seviyeye düşürmediğimiz takdirde; bitkisel üretimde verim, maliyet ve kalite yönünden üreticimizi tatmin eder seviyelere ulaşmamız ve dünya ile rekabet etmemiz pek mümkün görünmemektedir. İşlenen alanlarımızın oranını dünya seviyesine düşürdüğümüz takdirde işlenen alanlarımız 9.5 milyon hektar civarına inecektir. Her yönüyle işlemeye uygun alanlarımızın miktarı da zaten 9 – 10 milyon hektar kadardır.

2. Ülkemizde son yıllarda tarımsal yönden büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bunu kimse göz ardı edemez, pek çok örneği vardır. Ancak ülkemizdeki ilerlemeler dünyadaki ilerlemelere göre yeterli değildir. Bu konuda sanırım şu

örnek oldukça dikkat çekicidir. 1950'li yıllarda çay ve çayına koyacağı şekeri bulabilen köylü kendini şanslı sayarken, günümüzde çay ve şeker her yerde her zaman herkesin alabileceği şekilde mevcuttur.

Ancak buğday örnek olarak verilirse, 40 – 50 yıl önce ıslah edilmiş olmalarına rağmen; kalite olarak makarnalık buğdayda Berkmen-469, ekmeçlik buğdayda 220/39 Polatlı kösesinin, adaptasyon ve daha birçok özelliği yönünden Orta Anadolu için Bezostaya'nın belirgin şekilde geçilememiş olması düşündürücüdür.

3. Ülkemizde hala kalite üzerinde çok fazla durularak verim konusuna daha az önem verilmektedir. Kaliteyi göz ardı etmek mümkün değildir. Ancak birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de günümüz koşullarında verimliliğin, kaliteden önce gelmesi gerekmektedir. Trabzon ekmeğinin cazibesi, albenisi sadece ekmeçlik üretim tekniğinden ileri gelmektedir. Belli oranı geçen embriyo karmalı ve $\%6$ 'dan fazla süne emgili buğday, ekmeçlik olarak alınmamaktadır. Buda; ürün yemliğe girdiği için fiyatı $\%15$ -20 kadar düşürmektedir. Orta Anadolu şartlarında tahıl

çitçisi buğday ve arpa ürününü çoğu zaman $\%10$ 'un altında neme sahipken pazara sunmasına rağmen, fiyat teşekkülü genelde $\%13.5$ nem üzerinden yapılmaktadır. Dünyada, tarımsal üretimde motorinin litresini 1 Amerikan dolarından daha yüksek fiyata kullanan ülke olmamasına karşın ülkemizde 1.5 Amerikan doları seviyesindedir. Temmuz 2006 değerlerine göre çiftçimiz bir litre mazot için yaklaşık 10 kg arpa satmak mecburiyetinde kalmıştır. Bunlar zor durumda olan üreticiyi daha fazla zorlamaktadır.

4. Çiftçi özellikle Orta Anadolu çiftçisi doğrudan gelir desteğine bağlı olarak yaşamını sürdürür hale gelmiştir. Kışlık tahıl tarımında doğrudan gelir desteği yarıya yakın azaltılmıştır bu durum birçok çiftçiyi zor duruma düşürmüştür. Doğrudan gelir desteğini, büyük tehlikesine rağmen çiftçimiz, ekonomik yönden kurtarıcısı olarak görmektedir. Tarımımız için hiç de uygun olmayan doğrudan gelir desteği Türk çiftçisine yaraşır bir ad altında farklı şekillerde verilmesi gerekir.

Orta Anadolu bölgesinde kışlık tahıl çiftçisinin uzun yıl-

Günümüzde yaklaşık değeri		
1.	Bir kile (Yaklaşık 200 kg) buğdayın,	80 YTL
2.	Bir varil (Yaklaşık 200 litre) motorinin,	448 YTL
3.	Bir toklunun (2 yaşında koyun),	150 – 200 YTL
4.	Bir kovan arının,	100 – 150 YTL

lar tecrübesi sonucunda ortaya koyduğu bir eşitlik ve buna göre de yorumları vardır. Kurak şartlardaki buğday tarımında

Değerler birbirine eşit olduğu zaman tarım, çiftçilik dengededir. Bu eşitlik bozulduğu zaman değeri yükselen karlıdır.

Çiftçilerimizin; bu ölçülerine göre; buğday tarımın terk etmesi, koyun ve arı yetiştiriciliğine yönelmesi, en karlısı da akaryakıt işleriyle uğraşmasıdır. Sanırım günümüzde de durum böyledir.

Bu kadar zor şartlarda üretimini sürdüren çiftçimiz girdilerden mümkün olduğunca kısıntıya gitmektedir. Temel girdi olan tohumlukta, masraf gerektiren konularda tavizler vermekte, fazla ekonomik gücü olmayan çiftçiler, özellikle kışlık tahıl çiftçisi tohumluk konusuna yeterli hassasiyeti gösterememektedir.

Yeni tohumculuk kanunu yürürlüğe girmeden önce geçerli olan "TOHURLUKLARIN TESCİL, KONTROL VE SERTİFİKASYONU HAKKINDA KANUN" adı ile 1963 yılında kabul edilmiş 308 sayılı kanun, 9 bölüm ve toplam 20 maddeden

ibarettir.

08.11.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5553 sayılı Yeni TOHUMCULUK KANUNU ise;

- Tohumculukla ilgili 15 madde (Resmi gazetede 3 sayfa),

- Alt Birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliği ile ilgili 24 (16-39), madde. (Resmi gazetede 5 sayfadan fazla),

- Çeşitli Hükümler, 2 Madde (40-41),

- Geçici maddeler, 3 madde (1-3),

- Yürürlük, 2 madde (42-43) madde ve resmi gazetede yaklaşık 10 sayfadan ibarettir

Tohumculuk kanunu, tarımımıza önemli yenilikler getirmiş ve tohumculuk yönünden birçok açığımızı kapatmıştır. Yeni çıkan tohumculuk kanunun pek çok olumlu yönleri olduğu gibi, tartışılacak, eleştirilecek yönleri de vardır. Burada kanunun olumlu yönlerin tartışmak sanırım gereksizdir.

Ancak, eksik olduğunu ve düzeltildiği zaman daha iyi olacağını düşündüğümüz noktalar şöyle sıralanabilir.

1. Uzun bir sürede (5 yılda) hazırlanan tohumculuk ka-

nunu son zamanlarda biraz aceleye getirilerek bazı yönleri ile çala kalem hazırlanmış görünümündedir. Oldukça kısa ve anlaşılır bir şekilde hazırlanan kanun sonradan uzatılmış, beşinci bölüm olarak Alt Birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliği adı altında, tohumculuk kanununun dan daha uzun 24 maddeden oluşan ve yaklaşık kanunun iki katı kadar hacimli bir kısım eklenmiştir.

Bu kısmın kanunun sonuna niçin eklendiği, burada bulunma mecburiyetinin olup olmadığı ve bu kadar uzun bir ekentinin tohumculuk kanunun gölgede kalmasına etkili olup olmadığı tartışma götürür bir konudur. Burada bulunması yerine, başka bir kanun olarak geçirilmesi daha uygun olurdu.

Kanunun uzun olmasının bazı sakıncalı yönleri vardır. "Hata teferruatta gizlidir" atasözü gereği, uzun hazırlanan metinlerde hata yapılma olasılığı fazladır ve kanunu istenildiği yönde yoruma açık hale getirebilmektedir. Çaresizsiniz ile çare sizsiniz arasında bir tek tuş farkı vardır, ancak anlam tam olarak değişmektedir. Kanunda konuların geniş bir şekilde yer alması, kanun maddesi olduğu için, ileride ihtiyaç duyulacak değişikliklerin yapılmasında da bazı prob-

lemeler ortaya çıkaracaktır.

2. Kanunda standart tohumluk, tohumluk kontrolü ve tohumluk standardı deyimleri kontrollü tohumluklarla ilgilidir. Üretim izinli ve standart (kontrollü) tohumluk çeşitlerini kayıt altına alınması konusunda çelişkili ifadeler vardır.

Standart tohumluk (m); kayıt altına alınan çeşitlere ait ve bakanlık tarafından belirlenen bitki türlerinde sadece labaratuvar kontrolleri yapılarak ticarete arz edilen tohumluk olarak tarif edilirken, tohumluk standardı (v); tohumluğun fiziksel ve biyolojik niteliklerini belirleyen kalite ölçüleri olarak tarif edilmekte Madde 4'de bakanlıkça standart tohumluk çeşitlerinin kayıt altına alındığı ve Madde 5'de kayıt altına alınan çeşitlere ait tohumlukların üretimine izin verildiği belirtilmektedir.

Kontrollü tohumluk üretimine devam edilip edilmeyeceği, üretim izinli çeşitlerde F.Y.D testleri nasıl yapılacağı, bu çeşitler F.Y.D. testlerine tabi tutulmadan mı kayıt altına alınıp, üretilmesine müsaade edileceği konularına açıklık getirilmelidir.

3. Tohumluğumuzun sadece kademeli kısmı ile ilgili olan kanun, bunun dışındaki tohumluklarla ilgili her hangi

bir bilgi içermemektedir.

Çiftçimiz her yıl en az 2 milyon ton buğdayı, tohumluk olarak kullanmaktadır. Tohumluğun eski kanuna göre beş yılda bir yenilenmesi ön görüldüğü için 400 000 ton, AB'ye uyum için üç yılda bir yenilenmesi öngörüldüğü için 667 000 ton kademeli buğday tohumluğunun her yıl çiftçiye ulaştırılması gerekli hale gelmiştir. Son iki yıl hariç çiftçiye ulaştırılan kademeli tohumluk miktarı 150 000 tonu geçmiştir. Geriye kalan tohumluğu (Buğdayda her yıl en az 1 850 000 ton), çiftçilerimiz kendi imkânları ile hazırlamaktadır. Kanunda bu tohumluklarla ilgili her hangi bir madde bulunmadığı takdirde "kışlık tahıl tohumculuğumuzun gelişmesi için kademeli tohumlukların hazırlanmasında çiftçilerimizin kullandığı selektörlerin kaldırılmasının gerekliliğini" savunanların önlerinde herhangi bir engel kalmayacaktır. Son yıllarda kademeli tohumluk dağıtımı artan buğday ve arpa tohumluklarında tohumlukların kalitesi üzerinde yaşanan tartışmalar artmıştır.

4. Ön görülen cezalar az ve değer olarak verildiği için zaman içerisinde enflasyonun etkisi ile daha da azalacaktır. Cezalar artırılıp tohumluğun

miktarı üzerinden hesaplanmalıdır.

Tohumculukta kanuna uymayan bir iş yaparak telafisi mümkün olmayan zararlara yol açan kişiye 3 000 ile 25 000 YTL arasında ceza kesilecek, tekrarında ceza iki katına çıkartılacak ya da 5 yıl süre ile faaliyetten men edilecek şeklindeki ifadeler yetersizdir. Verilen cezalar artırılmalı ve kasten yaptığı belirlenenlere daha caydırıcı cezalar uygulanmalıdır.

Örnek olarak bakanlıkça izin verilmeyen bir tohumluğu ithal edip önemli bir hastalığın ülkemize girmesine sebep olacaksınız, sonrada küçük bir meblağ ceza ödeyerek tohumculuk faaliyetlerine devam edeceksiniz.

5. Kanunda transgenik GDO'lu çeşitler hakkında herhangi bir madde, bent ya da açıklayıcı kısım yoktur. Meclise sunulan yasa taslağında çeşidin tarifinde "biyoteknolojik yöntemlerle geliştirilen" ibaresi varken, çıkan kanunda bu ibarede kaldırılmış ve kanunun herhangi bir yerinde transgenik çeşitlerle ilgili herhangi bir bilgi yer almamıştır.

Biyogüvenlik yasası çıkıncaya kadar GDO'lu çeşitler hakkında yapılacak işlemlere açıklık getirilmelidir, ya da en

azından bu çeşitlerle ilgili tescil işlemleri yapılmayacaktır şeklinde bir açıklama yapılmalıdır. Aksi halde geç kalınabilir.

6. Yetki devri konusunda 15. Madde de "Bakanlık gerek gördüğü hallerde, 5., 6., 7. ve 8. maddelerde belirtilen yetkilerini kısmen yada tamamen birliğe, kamu kurum kuruluşlarına, özel hukuk tüzel kişilere veya üniversitelere; şartları belirlemek kaydı ile, süreli veya süresiz olarak devredebilir" denilmektedir.

308 sayılı kanunun ikinci maddesinde de "Memleket içinde yetiştirilen, satılan, dağıtılan, ithal ve ihraç edilen tohumluklar Tarım Bakanlığı veya Tarım Bakanlığınca görevlendirilecek teşekküller tarafından tescil, kontrol ve sertifikaya edilir ve bunlara gerekli sertifikaları verilir" denilmektedir. Yaklaşık 43 yıl yürürlükte kalan bu kanuna göre yetki devri ve devredilen yetkinin amaç dışı kullanılmasından dolayı kayda değer bir problem yaşanmamıştır.

Ancak yetki devrinde sorunların yaşanmaması için bakanlık; denetim, kontrol, gerektiğinde yetkiyi sınırlandırma ve geri alma görevini etkili bir şekilde yapmalı, bu işlerin nasıl yapılacağını yö-

netmeliklerle açık hale getirmelidir.

7. Tohumculuk Sektörünün tarifinde (p), Alt birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliği kuruluşlarında; çiftçi temsilcileri, nüve çiftçiler veya esas tohumluğu kullanacak olan çiftçiden hiç kimse yer almamaktadır. Bu kuruluş ve tariflerde çiftçilerin veya temsilcilerinin yer alması gereklidir. Esas kullanıcının yer almadığı kuruluşları başarılı olamayacağı açıktır.

8. Yeni tescil işlemlerinde tescil, üstünlüğe göre değil, farklılığa göre yapılmaktadır. Tavsiye listelerinin hazırlanmasında ise mevcut çeşitlerden üstünlük aranmaktadır. Ancak kanunda tavsiye listesi(n): "kayıt altına alınan çeşitlerin", yetiştirilmelerinin uygun olduğu bölgelerin belirlenmesi olarak tarif edilmiştir. Her kayıt altına alınacak çeşidin tavsiye listesinde yer alması söz konusu değildir. Çünkü yeni kanuna göre, mevcut çeşitlere göre farklılığı tespit edilen her genotip yeni bir çeşit olarak tescil edilip kayıt altına alınmaktadır. Tarifte ki "kayıt altına alınan çeşitlerin" ibaresi değiştirilmelidir.

9. Madde 14'de ihracat amacıyla ithal edilip üretilen

bitkisel ürün veya tohumluklarda kayıt altına alma şartı aranmaz denilmektedir. Bu bazı çevreleri istenmeyen yönde teşvik etmeye, bazı tohumculuk şirketlerine çıkar sağlamaya açık bir madde-dir. Açıklık ve sınırlandırmalar getirilmelidir.

10. Beşinci bölümün 27. maddesinde Türkiye Tohumcular Birliğine, birliğin görevleri adı altında aşırı yetkiler verilmektedir.

11. Çiftçi istisnası uygulama esasları yönetmeliğinin 9. maddesinde, çiftçi istisnasından küçük çiftçiler yararlanır denilmekte ve küçük çiftçi olarak ta, en fazla 92 ton tahıl üreteceği hesaplanmış ekim alanlarından daha küçük araziye sahip çiftçiler tarif edilmektedir. Aynı yönetmeliğinin Ek-1 listesinde İç ve Doğu Anadolu bölgesinde buğday üreticisi için 307 dekarlık alan üst sınır olarak verilmektedir. Bunun üzerinde araziye sahip çiftçilerin neye tabi olduğu hakkında bir açıklama yoktur. İç ve Doğu Anadolu bölgesinde 307 dekar tarlası olan çiftçi istisnadan yararlanacak 310 dekar arazi olan çiftçi kullandığı tüm tohumluk için hiçbir istisnadan yararlanamayacaktır, anlamı çıkmaktadır. Bu ve benzeri konulara açıklık getirilmelidir.